

22 czerwca 2017 r.

**Stanowisko ClientEarth Prawnicy dla Ziemi ws. projektu
rozporządzenia Ministra Środowiska zmieniającego
rozporządzenie w sprawie sporządzania projektu planu zadań
ochronnych dla obszaru Natura 2000**

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE.....	3
2. OMÓWIENIE KOMENTOWANEJ PROPOZYCJI ZMIANY § 3 PKT 5 LIT. B ROZPORZĄDZENIA.....	4
3. PROPONOWANA ZMIANA ROPORZĄDZENIA JEST NIEZGODNA Z PRAWEM UNII EUROPEJSKIEJ.....	5
4. PROPONOWANA ZMIANA ROPORZĄDZENIA JEST NIEZGODNA Z USTAWĄ O OCHRONIE PRZYRODY.....	8
5. WNIOSKI.....	9

1 WPROWADZENIE

W nawiązaniu do konsultacji publicznych projektu rozporządzenia Ministra Środowiska zmieniającego rozporządzenie w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 z dnia 3 kwietnia 2017 roku, numer z wykazu: 80 (dalej jako „Projekt”)¹ Fundacja ClientEarth Prawnicy dla Ziemi (dalej: „ClientEarth”) przedstawia swoje uwagi do Projektu.

Projekt przewiduje zmianę rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Poz. 186 oraz z 2012 r. poz. 506) (dalej: „rozporządzenie”). W szczególności zawiera propozycję nowelizacji § 3 pkt 5 lit. b rozporządzenia.

ClientEarth postuluje, by zachować treść § 3 pkt 5 lit. b w jego obecnie obowiązującej wersji.

Proponowana w projekcie zmiana § 3 pkt 5 lit. b:

1. jest niezgodna z prawem Unii Europejskiej, a w szczególności z Dyrektywą Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory² (dalej: „dyrektywa siedliskowa”), która zobowiązuje Rzeczpospolitą Polską do podejmowaniu środków wymaganych do zachowania lub odtworzenia siedlisk przyrodniczych oraz populacji gatunków dzikiej fauny i flory we właściwym stanie ochrony;
2. jest niezgodna z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody³ (dalej: „UOP”) w zakresie w jakim prowadzi do sprzeczności z celami ochrony przyrody w formie obszarów Natura 2000 poprzez wprowadzenie wyjątku od określania w planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 celów działań ochronnych z uwzględnieniem potrzeby osiągnięcia właściwego stanu ochrony na podstawie nieprzewidzianych w UOP i nieprecyzyjnie określonych przesłanek.

¹Projekt jest dostępny pod adresem tu: <http://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12297102/katalog/12424284#12424284>

²Dz.U.U.E.L.1992.206.7

³Dz. U. z 2016 r. poz. 2134, z późn. zm.

2 OMÓWIENIE KOMENTOWANEJ PROPOZYCJI ZMIANY § 3 PKT 5 LIT. B ROZPORZĄDZENIA

Projekt przewiduje zmianę rozporządzenia wydanego na podstawie art. 28 ust. 13 UOP, zgodnie z którym:

„Minister właściwy do spraw środowiska określi, w drodze rozporządzenia, dla obszaru Natura 2000:

- 1) tryb sporządzania projektu planu zadań ochronnych,*
 - 2) zakres prac koniecznych dla sporządzenia projektu planu zadań ochronnych,*
 - 3) tryb dokonywania zmian w planie zadań ochronnych*
- kierując się koniecznością ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, uwzględniając ich stan oraz warunki rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru objętego planem zadań ochronnych.”*

Rozporządzenie w § 3 pkt 5 lit. b w obecnym brzmieniu stanowi, że:

„Zakres prac koniecznych do sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru obejmuje:

(...)

- 5) ustalenie celów działań ochronnych do osiągnięcia w okresie, na jaki jest sporządzany plan zadań ochronnych, umożliwiające monitoring i weryfikację ich osiągnięcia, z uwzględnieniem:*

(...)

- b) potrzeby osiągnięcia właściwego stanu ochrony, konieczności likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń odpowiedzialnych za niewłaściwy stan ochrony przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im — jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadowalający lub zły.”*

Komentowany Projekt przewiduje następującą zmianę brzmienia § 3 pkt 5 lit. b:

„Zakres prac koniecznych do sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru obejmuje:

(...)

- 5) ustalenie celów działań ochronnych do osiągnięcia w okresie, na jaki jest sporządzany plan zadań ochronnych, umożliwiające monitoring i weryfikację ich osiągnięcia, z uwzględnieniem:*

(...)

- b) potrzeby osiągnięcia właściwego stanu ochrony, konieczności likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń odpowiedzialnych za niewłaściwy stan ochrony przedmiotu ochrony lub zapobieżeniu im jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadowalający lub zły, za wyjątkiem sytuacji, gdy ze względów przyrodniczych niemożliwe lub nieuzasadnione jest polepszenie tego stanu.”*

Proponowana zmiana polega na dodaniu wyrażenia „za wyjątkiem sytuacji, gdy ze względów przyrodniczych niemożliwe lub nieuzasadnione jest polepszenie tego stanu.”

W konsekwencji podmiot sprawujący nadzór nad danym obszarem Natura 2000 uzyska możliwość odstąpienia od ustalania w planie zadań ochronnych celów działań ochronnych dla chronionych gatunków i siedlisk, gdy „ze względów przyrodniczych niemożliwe lub nieuzasadnione będzie polepszenie” ich stanu ochrony ocenianego jako zły lub niewłaściwy.

W uzasadnieniu Projektu stwierdzono, że: „z doświadczeń uzyskanych w trakcie opracowywania projektów planów zadań ochronnych wynika, że nie dla każdego przedmiotu ochrony możliwe jest osiągnięcie właściwego stanu ochrony. Nowe brzmienie przepisu umożliwi odstąpienie w uzasadnionych przypadkach, kiedy aktualny stan wiedzy wskazuje, że takie polepszenie nie jest możliwe, lub jest nieuzasadnione ze względów przyrodniczych, od obligatoryjnego planowania i wykonywania działań polepszających stan ochrony przedmiotu ochrony.”

ClientEarth wnosi o **wycofanie z Projektu propozycji zmiany § 3 pkt 5 lit. b rozporządzenia i zachowanie obecnego brzmienia przepisu** ze względu na przytoczone poniżej argumenty.

3 PROPONOWANA ZMIANA ROPORZĄDZENIA JEST NIEZGODNA Z PRAWEM UNII EUROPEJSKIEJ

Opisana powyżej nowelizacja rozporządzenia prowadzi do naruszenia obowiązujących norm prawa Unii Europejskiej, a w szczególności poniżej wymienionych postanowień dyrektywy siedliskowej oraz dyrektywy ptasiej⁴.

Na mocy art. 1 i 2 ust. 2 dyrektywy siedliskowej państwa członkowskie **zobowiązane są do ochrony obszarów Natura 2000** polegającej na podejmowaniu **środków wymaganych do zachowania lub odtworzenia** siedlisk przyrodniczych oraz populacji gatunków dzikiej fauny i flory we właściwym stanie ochrony.

Podobnie art. 2 i 3 dyrektywy ptasiej, które to przepisy stanowią, że państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki w celu zachowania populacji gatunków określonych w art. 1 na poziomie, który odpowiada w szczególności wymogom ekologicznym, naukowemu i kulturowemu, mając na uwadze wymogi ekonomiczne i rekreacyjne lub w celu dostosowania populacji tych gatunków do tego poziomu. W świetle tych wymogów, państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki w celu ochrony, zachowania lub przywrócenia wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich.

Co więcej, z brzmienia art. 3 dyrektywy siedliskowej wynika, że sieć Natura 2000 umożliwić ma zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków we właściwym stanie

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WEz dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, Dz.U.UE.L.2010.20.7 (dalej jako: dyrektywa ptasia).

ochrony w ich naturalnym zasięgu lub, w stosownych przypadkach, ich odtworzenie. Następnie art. 6 ust. 1 stanowi, że dla specjalnych obszarów ochrony państwa członkowskie tworzą konieczne środki ochronne obejmujące, jeśli zaistnieje taka potrzeba, odpowiednie plany zagospodarowania opracowane specjalnie dla tych terenów bądź zintegrowane z innymi planami rozwoju oraz odpowiednie środki ustawowe, administracyjne lub umowne, odpowiadające ekologicznym wymaganiom typów siedlisk przyrodniczych, wymienionych w załączniku I, lub gatunków, wymienionych w załączniku II, żyjących na tych terenach. Ponadto państwa członkowskie zobowiązują się podjąć odpowiednie kroki w celu przeciwdziałania niszczeniu siedlisk naturalnych oraz znacznemu zakłócaniu funkcjonowania gatunków, dla ochrony których przewidziano obszary Natura 2000 (art. 6 ust. 2 dyrektywy siedliskowej).

Ewentualne odstępstwa od wymagań ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków dopuszczalne są jedynie z powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym interesów mających charakter społeczny lub gospodarczy. Co istotne, państwa członkowskie zobowiązane są stosować w takim przypadku wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natury 2000.

W świetle powyższego należy zauważyć, że dyrektywa siedliskowa nie przewiduje możliwości zaniechania podejmowania działań ochronnych zmierzających do osiągnięcia właściwego poziomu ochrony z nieprecyzyjnie określonych „względów przyrodniczych”, a co za tym idzie projektowaną nowelizację należy uznać w tym zakresie za niezgodną z prawem Unii Europejskiej.

Tym bardziej że, jak stwierdził Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: **TSUE**) w wyroku w sprawie C-508/04⁵:

*„(...) dyrektywa siedliskowa zawiera kompleksowe i techniczne przepisy prawa ochrony środowiska i z tego powodu państwa członkowskie są szczególnie zobowiązane do zapewnienia, aby ich ustawodawstwo, mające na celu transpozycję tej dyrektywy, było **jasne i dokładne**. (...) Ponadto sama praktyka administracyjna, która z natury może być dowolnie zmieniana przez administrację i nie jest odpowiednio znana, nie może być postrzegana jako wykonanie obowiązków spoczywających na państwach członkowskich w ramach transpozycji danej dyrektywy. (...)*

*Używając sformułowań zawartych w art. 6 ust. 1 dyrektywy 92/43 w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, prawodawca wspólnotowy zamierzał nałożyć na państwa członkowskie obowiązek podjęcia koniecznych środków ochronnych odpowiadających wymogom ekologicznym typów siedlisk przyrodniczych i gatunków wymienionych odpowiednio w załączniku I i II do dyrektywy, co **wyklucza jakikolwiek zakres swobodnego uznania** w tym względzie po stronie państwa członkowskiego i ogranicza ewentualne możliwości regulacyjne i decyzyjne władz krajowych do narzędzi i rozwiązań technicznych, które należy przyjąć w ramach tych środków. (...) Artykuł 16 dyrektywy, który określa w sposób dokładny kryteria, na podstawie których państwa członkowskie mogą wprowadzić odstępstwa od zakazów określonych w art. 12-15, stanowi przepis wprowadzający odstępstwo od systemu ochrony przewidzianego w dyrektywie. W konsekwencji artykuł ten należy interpretować w sposób ścisły.”*

⁵ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie C-508/04, Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Austrii, ECLI:EU:C:2007:274, para. 73, 80, 87, 110

Podobnie w orzeczeniu w sprawie C-324/01⁶ TSUE podkreślił, że:

*„Każde z państw członkowskich, do którego adresowana jest dyrektywa, jest zobowiązane do przyjęcia, w ramach swego krajowego systemu prawnego, **wszystkich środków niezbędnych dla zapewnienia pełnej skuteczności** tej dyrektywy, zgodnie z celami, które realizuje.”*

Należy zatem podkreślić, że projektowana zmiana rozporządzenia ze względu na nieprecyzyjność określenia „względy przyrodnicze” pozostaje w oczywistej sprzeczności z wymogiem jasnej i dokładnej transpozycji sformułowanym w orzecznictwie TSUE.

Co więcej, określenie to stwarza szerokie możliwości odstąpienia od podejmowania działań ochronnych na terenach szczególnie zdegradowanych (na których stan ochrony gatunków i siedlisk oceniany jest jako zły lub niewłaściwy), poszerzając w sposób niedopuszczalny zakres swobodnego uznania podmiotu nadzorującego obszar Natura 2000 w zakresie sporządzania planu zadań ochronnych.

Ponadto, jeżeli przez wyrażenie „sytuacja, gdy ze względów przyrodniczych niemożliwe lub nieuzasadnione jest polepszenie stanu ochrony” należy rozumieć sytuację, w której dany teren jest zdegradowany w stopniu uniemożliwiającym osiągnięcie celów ochrony obszaru Natura 2000, to warto mieć na uwadze, że na gruncie dyrektywy siedliskowej dopuszczono możliwość deklasyfikacji takiego terenu (art. 9 w zw. z art. 11). Jak stwierdził TSUE⁷:

„(...) jeżeli teren wpisany do wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty w sposób ostateczny nie może przyczynić się do realizacji celów dyrektywy 92/43 i stąd nie jest już uzasadnione, by teren ten nadal podlegał wymogom tej dyrektywy, dane państwo członkowskie jest zobowiązane zaproponować Komisji zdeklasyfikowanie tego terenu.

*(...) właściwe władze krajowe są zobowiązane do zaproponowania zdeklasyfikowania danego terenu **tylko wtedy, gdy pomimo poszanowania obowiązków** przewidzianych w dyrektywie 92/43 teren ten w sposób nieodwracalny przestał być zdatny do realizacji celów wspomnianej dyrektywy.”*

Co jednak szczególnie istotne, TSUE podkreślił, że: *„art. 6 ust. 2 dyrektywy 92/43, który odsyła do jej art. 4 ust. 5, wymaga od państw członkowskich ochrony TZW poprzez podjęcie odpowiednich działań w celu uniknięcia pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, które na nich występują. Uchybienie przez państwa członkowskie temu obowiązkowi ochrony w odniesieniu do danego terenu nie uzasadnia koniecznie jego zdeklasyfikowania (analogicznie wyrok Komisja/Irlandia, C-418/04, EU:C:2007:780, pkt 83–86). Wręcz przeciwnie, państwo członkowskie powinno podjąć działania niezbędne do ochrony tego terenu.”*

W rezultacie, jeżeli zrealizowanie celów dyrektywy siedliskowej stało się w sposób nieodwracalny niemożliwe na danym terenie, państwo członkowskie może oddać pod rozagę Komisji propozycję jego deklasyfikacji.

⁶ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie C-324/01 w sprawie Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Belgii, ECLI:EU:C:2002:729, para. 18, tłumaczenie: Redakcja Publikacji Elektronicznych Wolters Kluwer.

⁷ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia w sprawie C-301/12 Cascina Tre Pini Ss v. Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare i inni, ECLI:EU:C:2014:214, para. 28-31

Nie jest bowiem dopuszczalne utrzymywanie statusu danego terenu jako obszaru Natura 2000 z jednoczesnym zaniechaniem podejmowania wobec niego działań ochronnych zmierzających do utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony. Niewątpliwie działanie takie prowadziłoby do skutków sprzecznych z celami dyrektywy siedliskowej.

Należy jednak mieć na uwadze, że jest to środek ostateczny, którego zasadność podlega każdorazowo ocenie Komisji i który nie może być motywowany niezdatnością danego terenu do realizacji celów dyrektywy, jeżeli do powstania takiego stanu doprowadziły działania czy zaniechania państwa członkowskiego. W konsekwencji nasuwa się wniosek, że możliwość deklasyfikacji danego terenu może pojawić się jedynie w sytuacjach związanych z wystąpieniem czynników naturalnych, którym państwo członkowskie nie mogło zapobiec (jak np. katastrofa naturalna).

Na okoliczność, że instytucja deklasyfikacji nie została wykształcona w oderwaniu od nadrzędnych celów ochrony, a wręcz przeciwnie, w celu ich dalszego urzeczywistniania, wskazuje ponadto argumentacja TSUE, który, uzasadniając obowiązek państwa członkowskiego w zakresie złożenia propozycji deklasyfikacji danego terenu, stwierdził, że: „jeżeli państwo to powstrzymałoby się od zaproponowania tego zdeklasyfikowania, mogłoby bowiem kontynuować wykorzystywanie na próżno zasobów na gospodarowanie tym terenem, który byłby nieużyteczny dla ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych. Ponadto utrzymanie w ramach sieci Natura 2000 terenów, które w sposób definitywny nie przyczyniają się już do realizacji wspomnianych celów, nie byłoby zgodne z wymogami jakości tej sieci.”

4 PROPONOWANA ZMIANA ROPORZĄDZENIA JEST NIEZGODNA Z USTAWĄ O OCHRONIE PRZYRODY

W kwestii niezgodności Projektu z UOP, tj. aktem transponującego dyrektywę siedliskową do polskiego porządku prawnego, stanowiącą zarazem akt o randze nadrzędnej wobec rozporządzenia, należy w pierwszej kolejności zauważyć, że z licznych zawartych w niej przepisów wynika konieczność utrzymania lub przywrócenia właściwego stanu ochrony gatunków lub siedlisk objętych ochroną. Co istotne, w akcie tym **nie przewidziano tak szerokiej możliwości odstąpienia od realizacji celów ochronnych, jak to ma miejsce w Projekcie.**

W szczególności już z samej definicji obszaru Natura 2000 zawartej w art. 5 pkt 2b UOP wynika, iż jest on **tworzony w celu ochrony** populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej. Podobnie, obszary specjalnej ochrony ptaków oraz specjalne obszary ochrony siedlisk wyznaczane są kolejno do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków oraz w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków.

Następnie w myśl art. 28 ust. 5 UOP regionalny dyrektor ochrony środowiska ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, **kierując się koniecznością utrzymania i przywracania** do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono

obszar Natura 2000. Plan zadań ochronnych może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony tych siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt.

Ponadto art. 28 ust. 13 UOP, na podstawie którego wydano rzeczony rozporządzenie, zobowiązuje Ministra właściwego do spraw środowiska do kierowania się przy sporządzaniu rozporządzenia koniecznością ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, uwzględniając ich stan oraz warunki rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru objętego planem zadań ochronnych.

Zgodnie z postanowieniami dyrektywy siedliskowej ustawodawca przewidział w UOP możliwość odstępstwa od konieczności utrzymania lub odtwarzania właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk na terenach Natura 2000 jedynie w obliczu nadzwyczajnych wymogów nadrzędnego interesu publicznego. Okoliczności te zostały wymienione wyczerpująco w art. 34 ust.1 oraz ust. 2 UOP i jest to katalog zamknięty.

W UOP nie przewidziano zatem odstępstw od wymogów ochrony obszarów Natura 2000 ze „względów przyrodniczych” uniemożliwiających czy też czyniących bezzasadnym polepszenie stanu ochrony gatunku czy siedliska. W tym zakresie rozporządzenie wykraczałoby więc w sposób niedopuszczalny poza granice wyznaczone ustawowo.

Co więcej, ze względu na brak określenia procedury podejmowania decyzji na podstawie wymienionej wyżej przesłanki, a także brak legalnej definicji i nieprecyzyjność wyrażenia „sytuacje, w których ze względów przyrodniczych niemożliwe lub nieuzasadnione jest polepszenie właściwego stanu ochrony siedliska lub gatunku”, niebezpieczną wydaje się obawa, że interpretacja i stosowanie znowelizowanego przepisu rodzić będzie liczne wątpliwości w praktyce.

Tak niejasno sformułowany wyjątek od konieczności określania celów ochrony w planie zadań ochronnych **umożliwi bowiem podejmowanie decyzji w sposób arbitralny, a co za tym idzie stanowić będzie podstawę do szerokiego odstępowania od stosowania środków ochrony wobec najbardziej zagrożonych gatunków oraz siedlisk** (znajdujących się w stanie złym czy niezadowolającym), co stoi w sprzeczności z samą istotą ochrony przyrody w formie obszarów Natura 2000.

5 WNIOSKI

Ze względu na przytoczone powyżej okoliczności, proponowaną zmianę § 3 pkt 5 lit. b rozporządzenia w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 polegającą na umożliwieniu odstąpienia od ustalania w planie zadań ochronnych celów działań ochronnych dla chronionych gatunków i siedlisk, gdy „ze względów przyrodniczych niemożliwe lub nieuzasadnione będzie polepszenie” ich stanu ochrony ocenianego jako zły lub niewłaściwy, **należy uznać za sprzeczną z prawem Unii Europejskiej oraz z ustawą o ochronie przyrody.**

Ponadto przepis ten należy uznać za wadliwie sformułowany ze względu na nieprecyzyjność użytych pojęć i jako taki powodujący nadmierne wątpliwości interpretacyjne.

Wobec powyższego, ClientEarth postuluje o zachowanie § 3 pkt 5 lit. b rozporządzenia w obecnym brzmieniu.

Agata Szafraniuk
Prawnik
Program Bioróżnorodność
+48 22 307 01 86
aszafraniuk@clientearth.org
www.pl.clientearth.org

Dorota Strzałkowska
Program Bioróżnorodność
+48 22 307 21 04
dstrzalkowska@clientearth.org
www.pl.clientearth.org

ClientEarth jest nienastawioną na zysk organizacją pozarządową skupiającą prawników zajmujących się ochroną środowiska. Ma biura w Londynie, Brukseli i Warszawie. Łącząc prawo, naukę i politykę publiczną tworzy strategię i narzędzia, które pomagają mierzyć się z największymi problemami środowiska naturalnego.

Działalność ClientEarth nie byłaby możliwa bez hojnego wsparcia innych fundacji, instytucji publicznych oraz osób prywatnych.

Brussels
Rue du Trône 60
5ème étage
1050 Bruxelles
Belgique

London
274 Richmond Road
London
E8 3QW
UK

Warsaw
ul. Żurawia 45
00-680 Warszawa
Polska